

Η έννοια της αγιότητας

● Του Παύλου Ευδοκίμωφ

Αν όλες οι λέξεις διαμορφώνονται σε συνάρτηση με γνωστές πραγματικότητες αυτού του κόσμου, η αγιότητα δεν έχει αναφορές στο ανθρώπινο. Η σοφία, η δύναμη, ακόμα και η αγάπη, έχουν τα ανάλογά τους στη ζωή των ανθρώπων. Όμως η αγιότητα είναι κατ'εξοχή το «τελείως άλλο», η πιο εντυπωσιακή εκδήλωση του υπερβατικού. Η αγιότητα είναι γνώρισμα μόνο του Θεού: «Άγιος είναι τ'όνομά του», λέει ο προφήτης Ησαΐας (Ησ. 57:15). Αλλά, αν κάθε θείο πρόσωπο είναι θείο και άγιο, λέει ο Άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας, το Άγιο Πνεύμα είναι η ιδιότητα της θείας αγιότητας – επίσης, σύμφωνα με τον Μέγα Βασίλειο, «η αγιότητα είναι το ουσιαστικό στοιχείο της φύσης του»: το Άγιο Πνεύμα είναι η υποστασιακή αγιότητα.

Η καθομιλουμένη χρησιμοποιεί συχνά εκφράσεις όπως: το άγιο θέλημα, το ιερό καθήκον, ο άγιος νόμος, ένας άγιος άνθρωπος. Στη διάρκεια της ιστορικής εξέλιξης των σημασιών, ο όρος «ιερό», «άγιο», αποκόπηκε από τη ρίζα του και πήρε ένα ηθικό νόημα, το οποίο πόρρω απέχει από την αρχική, την οντολογική του σημασία.

Πρώτ' απ' όλα, η αγιότητα αντιτίθεται προς τα στοιχεία αυτού του κόσμου, και σηματοδοτεί την ανάδυση του απολύτως διαφορετικού, αυτού που ο R. Otto ονομάζει «κάτι εντελώς άλλο» (das ganz Andere). Η Αγία Γραφή μας δίνει μια θεμελιακή διευκρίνιση: μόνο ο Θεός είναι άγιος – το δημιουργήμα μπορεί να είναι άγιο κατά ένα παράγωγο τρόπο, αφού η αγιότητα του κτίσματος απορρέει από την αγιότητα του Θεού. Τίποτε δεν είναι ιερό ή άγιο εκ φύσεως, αλλά πάντοτε μέσω μετοχής. Οι όροι *kadosch*, άγιος, *sacer*, *sanctus* εξυπακούουν μια σχέση ολοκληρωτικού ανήκειν στο Θεό, αλλά και ένα ξεχώρισμα, μια δι-

αφοροποίηση. Η θεία πράξη του καθαγιασμού ή του χρίσματος αποσπά ένα ον ή ένα πράγμα από τις συνθήκες της εμπειρίας του, και το θέτει σε κοινωνία με τις θείες ενέργειες της χάριτος, γεγονός που αλλάζει τη φύση του και μεταδίδει στον φυτικό του περίγυρο το φοβερό μυστήριο (*mysterium tremendum*), τον ιερό τρόπο μπροστά στην έλευση του υπερφυσικού και της «τρομακτικής του καθαρότητας». Δεν πρόκειται καθόλου για φόβο του αγνώστου, αλλά για ένα μυστικό τρόπο που συνοδεύει κάθε εκδήλωση του υπερβατικού. «Θα στείλω τον φόβο μου να πηγαίνει μπροστά σας. Θα φέρνω σύγχυση σε κάθε λαό, που θα πολεμάτε, και θα κάνω τους εχθρούς σας να τρέπονται σε φυγή» (Έξ. 23:27), ή ακόμα, «ο τόπος όπου στέκεσαι είναι τόπος άγιος» (Έξ. 3:5).

Ανάμεσα στα κάλπικα νομίσματα του κόσμου τούτου, έρχεται με συγκλονιστικό τρόπο μια «αθώα» πραγματικότητα – καθότι καθαγιασμένη, δηλαδή εξαγνισμένη και οδηγημένη ξανά στην πρωταρχική της κατάσταση, στον αρχικό της προορισμό, που είναι να γίνει καθαρό δοχείο μιας παρουσίας. Σ' αυτή την έλευση αναπαύεται και ακτινοβολεί το Άγιο του Θεού. Πράγματι, διά της παρουσίας του Θεού «ο τόπος, όπου στέκεσαι, είναι τόπος άγιος», όπως άγιο ήταν το μέρος του Ναού, που περιείχε την Κιβωτό της Διαθήκης, όπως άγιες είναι οι Γραφές, γιατί μαρτυρούν την παρουσία του Χριστού μέσα στον λόγο του, όπως κάθε Εκκλησία είναι αγία, διότι εκεί μένει, μιλά και δίνεται, ως τροφή, ο Θεός. Ο «ασπασμός της ειρήνης» είναι άγιος, γιατί σφραγίζει την κοινωνία εν Χριστώ, που είναι παρών. Οι προφήτες, οι απόστολοι, οι «άγιοι» της Ιερουσαλήμ, είναι άγιοι, ως εκ του χαρίσματος του λειτουργήματός τους. Στους επισκόπους δίνεται ο τίτλος άγιος αδελφός (*sanctus frater*) και ο πατριάρχης καλείται «η αυτού παναγιότητα»,

όχι δυνάμει της ανθρώπινης πραγματικότητάς τους, αλλά ως εκ της μετοχής τους στη μόνη ιερωσύνη του Χριστού. Κάθε βαπτισμένος και χρισμένος είναι «χριστός», σφραγισμένος με τις δωρεές του Αγίου Πνεύματος, προκειμένου να γίνει «μέτοχος της θείας φύσης» (Α' Πέτρ. 1:4), «να μετάσχει στην αγιότητα {του Θεού}» (Εβρ. 12:10). Μ' αυτή την έννοια της μετοχής στη θεία αγιότητα ο Απόστολος Παύλος αποκαλεί τα μέλη μιας κοινότητας «αγίους».

Η Λειτουργία μας δίνει μια πολύ ξεκάθαρη διδασκαλία γύρω απ' αυτή την έννοια. Πριν προσφέρει το ευχαριστιακό γεύμα, ο ιερέας αγγέλλει «τα άγια είναι για τους αγίους» και η σύναξη των πιστών, σαν να εκπληττείται από αυτή τη φοβερή απαίτηση, ομολογεί την αναξιοτήτά της: «Ένας είναι ο άγιος, ένας είναι ο Κύριος, ο Ιησούς Χριστός». Ο μόνος, ο μοναδικός από τη φύση του άγιος, είναι ο Χριστός. Τα μέλη του δεν είναι άγιοι παρά μέσω της μετοχής τους σ' αυτή τη μόνη αγιότητα.

Ο προφήτης Ησαΐας δίνει επίσης μια αρκετά διαφωτιστική εικόνα: «Αλίμονό μου, χάθηκα! Γιατί είμαι άνθρωπος με χείλη ακάθαρτα και κατοικώ ανάμεσα σε ένα λαό με χείλη ακάθαρτα και τώρα είδα με τα μάτια μου τον βασιλιά, τον Κύριο του σύμπαντος! Πέταξε τότε και ήρθε κοντά μου ένα από τα σεραφίμ, κρατώντας ένα κάρβουνο αναμμένο, που το είχε πάρει με λαβίδα από το θυσιαστήριο. Μ' αυτό άγγιξε το στόμα μου και είπε: “Κοίτα, αυτό άγγιξε τα χείλη σου και η ανομία σου εξαλείφθηκε· η αμαρτία σου έχει συγχωρηθεί”» (Ησ. 6:5-7). Η ενέργεια της θείας αγιότητας είναι πυρ καταφλέγον, που καίει κάθε ακαθαρσία, αγγίζει τον άνθρωπο, τον εξαγνίζει και τον κάνει άγιο, δηλαδή σύμφωνο, όμοιο προς την αγιότητα του Θεού. Ο ιερέας, κατά τη Θεία Ευχαριστία, «αναμνησκειται» του οράματος του προφήτη Ησαΐα: προσκυνά το χείλος του ποτηρίου, που αναπαριστά τη λογχισμένη πλευρά του Χριστού, λέγοντας, «μ' αυτό άγγιξε το στόμα μου και είπε: «Κοίτα, αυτό άγγιξε τα χείλη σου και η ανομία σου εξαλείφθηκε· η αμαρτία σου έχει συγχωρηθεί»¹⁹. Η λαβίδα, που χρησιμοποιεί ο ιερέας, για να μεταδώσει τη Θεία Κοινωνία, ονομάζεται στα ελληνικά λαβίς, για την οποία ακριβώς μιλά το

όραμα του Ησαΐα, ενώ οι πατέρες, αναφερόμενοι στην Ευχαριστία λένουν: «Τρώτε φωτιά...».

Από τη μοναδική θεία πηγή («να γίνετε άγιοι, γιατί άγιος είμαι εγώ» (Α' Πέτρ. 1:16)) απορρέει μια ολοκληρωμένη κλίμακα από αφιερώσεις και χρίσματα διά μετοχής, που πραγματοποιούν μια «απο-βεβήλωση», μια «από-χουδαίωση» του ίδιου του είναι αυτού του κόσμου. Αυτή η ενέργεια, που «διατρύει» τον κόσμο, ανήκει μονάχα στα μυστήρια και στις ιεροτελεστίες, που διδάσκουν ότι σε μια χριστιανική ζωή το καθετί είναι εν δυνάμει μυστήριο ή ιεροτελεστία, γιατί τα πάντα προορίζονται να ολοκληρωθούν λειτουργικά, να μετάσχουν στο μυστήριο της θείας παρουσίας. Έτσι, κατά τις εορτές της Μεταμορφώσεως και της Αναστάσεως, οι πιστοί φέρνουν στην Εκκλησία φρούτα και τρόφιμα, για να ευλογηθούν, πράγμα που επεκτείνει σε κάθε τροφή την ευχαριστιακή αρχή της προσφοράς, της δωρεάς και της αφιέρωσης. Ο προορισμός του νερού είναι να μετέχει στο μυστήριο των θεοφανιών· του ξύλου να γίνει δέντρο της ζωής και υλικό του σταυρού· της γης να δεχτεί το σώμα του Κυρίου κατά την ανάπαυση του Μεγάλου Σαββάτου, ενώ ο προορισμός της πέτρας είναι να καταλήξει στο «σφραγισμένο μνήμα», να γίνει ο λίθος, που απεκύλισε ο άγγελος μπροστά στις μυροφόρες γυναίκες. Το λάδι και το νερό ολοκληρώνονται στο μυστήριο του βαπτίσματος και του χρίσματος· το σιτάρι και η άμπελος βρίσκουν την κορυφή τους στο ευχαριστιακό ποτήριο. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι τα πάντα αναφέρονται στη σάρκωση, όλα καταλήγουν στον Κύριο, ως μια εξάισια λειτουργία και κοσμική σύνθεση του είναι. Η Λειτουργία εντάσσει τις πιο στοιχειώδεις πράξεις της ζωής – την πόση, τη βρώση, το πλύσιμο, την ομιλία, την κίνηση – στην αληθινή τους προοπτική: εκείνη της μετοχής στην αγιότητα του Θεού. «Τελικά τα πράγματα δεν είναι πια τα επιπλα της καλύβας μας, αλλά τα σκεύη του ναού μας», λέει εύστοχα ο Πωλ Κλωντέλ.

Έτσι, η διά μετοχής αγιότητα αποτελεί αποκατάσταση της φύσεως εν Χριστώ, είναι η θεραπεία της, «η επιστροφή από το παρά φύσιν στο κατά φύσιν»¹ ■

¹ Ιωάννης Δαμασκηνός, Έκδοσις ακριβής της Ορθοδόξου πίστεως, 2,30, PG.94, 976A.